

2026 M. BIRŽELIO 18 D.

EKONOMIKOS IR INOVACIJŲ MINISTERIJOS VALDYMO SRIČIŲ GYNYBOS IR SAUGUMO PRAMONĖS VERTINIMAS

VERTINIMO SANTRAUKA

Bendrai finansuoja
Europos Sąjunga

Paslaugų pirkimo sutartis yra bendrai finansuojama iš 2021-2027 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos techninės paramos lėšų, o Paslaugos teikiamos LR ekonomikos ir inovacijų ministerijos užsakymu.

VERTINIMO TIKSLAS, UŽDAVINIAI IR OBJEKTAS

Vertinimo tikslas – įvertinti dvejopos paskirties technologijų, gynybos ir saugumo pramonės technologijų ir (ar) produktų finansavimo mastą iš 2021–2027 m. Europos Sąjungos (*toliau – ES*) fondų investicijų programos (*toliau – IP*) lėšų, pateikti rekomendacijas dėl esamų finansuojamų veiklų tobulinimo bei siūlymus naujam 2028–2034 m. ES fondų investavimo laikotarpiui.

Vertinimo objektas – keturių Ekonomikos ir inovacijų ministerijos (*toliau – EIM*) 2022–2030 m. ekonomikos transformacijos ir konkurencingumo plėtros programoje suplanuotų pažangos priemonių¹ (*toliau – PŽP*) veiklos, finansuojamos iš IP lėšų ir finansuotinos būsimojo 2028–2034 m. ES fondų investicijų finansinio periodo lėšomis. Šios PŽP yra skirtos įgyvendinti 2021–2030 m. nacionalinio pažangos plano 1 strateginį tikslą „Pereiti prie mokslo žiniomis, pažangiosiomis technologijomis, inovacijomis grįsto darnaus ekonomikos vystymosi ir didinti šalies tarptautinį konkurencingumą“.

Siekiant pagrindinio vertinimo tikslo, keliami šeši **vertinimo uždaviniai**:

- 1) Įvertinti, ar įgyvendinant PŽP gynybos ir saugumo pramonės vystymąsi skatinančios veiklos ir jų projektai, atskirai išskiriant dvejopo naudojimo technologijų kūrimą, gamybą, komercializavimą, eksporto skatinimą, buvo finansuojamos IP 1 prioriteto „Konkurencingesnė ir pažangesnė Europa“ ir 10 prioriteto „Europos strateginių technologijų platforma (STEP)“ lėšomis.
- 2) Įvertinti, ar įgyvendinant PŽP gynybos ir saugumo pramonės vystymąsi skatinančios veiklos ir jų projektai, atskirai išskiriant dvejopo naudojimo technologijų kūrimą, gamybą, komercializavimą, eksporto skatinimą, buvo finansuojamos iš kitų finansavimo šaltinių (Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonės (*toliau – EGADP*), valstybės biudžeto (*toliau – VB*)).
- 3) Įvertinti Lietuvos gynybos ir saugumo sektoriaus įmonių dalyvavimą Europos Komisijos (*toliau – EK*) tiesiogiai valdomose programose („Europos Horizontas“ ir Europos gynybos fondas (*toliau – EGF*)), NATO Inovacijų fondo (*toliau – NATO IF*) priemonėse, NATO DIANA, ILTE Gynybos investicijų fondo priemonėse, susijusiose su dvejopo naudojimo technologijų, gynybos ir saugumo sritimi.
- 4) Pateikti siūlymus dėl PŽP veiklų ir EK tiesiogiai valdomų programų, NATO IF priemonių, NATO DIANA, ILTE Gynybos investicijų fondo priemonių, susijusių su gynybos ir saugumo sritimi, tarpusavio suderinamumo ir papildomumo.
- 5) Parengti rekomendacijas ir siūlymus dėl dvejopo naudojimo technologijų, gynybos ir saugumo pramonės veiklų, remiantis EK konkurencingumo kelrodžiu ES, kurios geriausiai atlieptų visomis PŽP siekiamus pokyčius ir kurios galėtų būti finansuojamos naujo 2028–2034 m. ES fondų investavimo laikotarpio lėšomis.
- 6) Pateikti pasiūlymus dėl dvejopo naudojimo technologijų, gynybos ir saugumo pramonės PŽP ir tęstinių priemonių veiklų finansavimo formų (dotacijų ir (ar) finansinių priemonių) taikymo galimybių suderinamumo su EK programomis, NATO IF, NATO DIANA, ILTE Gynybos investicijų fondu. Pateikti pasiūlymus dėl galimų projektų vykdymo su partneriais iš kitų šalių.

Vertinamos investicijos: analizuojamoms PŽP veikloms suplanuotos lėšos ir iki 2025 m. pabaigos atrinkti ir finansuoti projektai, pagal kuriuos įgyvendinamos PŽP veiklos. Analizuojamoms **PŽP suplanuotas finansavimas iš viso siekia maždaug 1,5 mlrd. Eur**, iš kurių ES fondų lėšos sudaro 829,46 mln. Eur, privačios lėšos – 481,14 mln. Eur, o EGADP lėšos – 70,25 mln. Eur. Dar 103,58 mln. Eur sudaro VB lėšos, 7,35 mln. Eur – ES bendrojo finansavimo lėšos, o 3,6 mln. Eur – savivaldybių lėšos.

¹ Pažangos priemonės 05-001-01-05-05 „Skatinti įmones skaitmenizuotis“, 05-001-01-05-07 „Sukurti nuoseklią inovacinės veiklos skatinimo sistemą“, 05-001-01-06-03 „Gerinti konkurencinę investicijų pritraukimo aplinką“ ir 05-001-01-11-04 „Įgyvendinti eksporto konkurencingumo augimą skatinančias priemones“.

VERTINIME TAIKYTI METODAI

Vertinime taikomas **kaitos teorija grįstas požiūris**, leidžiantis analizuoti priežastinius ryšius tarp intervencijų, tarpinių rezultatų ir siekiamų pokyčių. Vertinimo metu analizuota, kaip 2021–2027 m. laikotarpiu įgyvendinamos PžP veiklos prisideda prie Lietuvos gynybos ir saugumo pramonės plėtros tikslų, kurių įgyvendinimas pagal Lietuvos Respublikos gynybos ir saugumo pramonės įstatymą yra priskirtas Ekonomikos ir inovacijų ministerijos atsakomybei, bei kaip jos prisideda prie pagrindinių gynybos ir saugumo pramonės ekosistemos plėtrą ribojančių iššūkių sprendimo.

Atsižvelgiant į tai, kad 2021–2027 m. investavimo laikotarpiu ES fondų lėšomis negali būti tiesiogiai finansuojamos karinio pobūdžio išlaidos, **vertinime taikoma platesnė gynybos ir saugumo pramonės samprata**. Vertinant IP lėšomis finansuojamus projektus ir pažangos priemonių veiklas, gynybos ir saugumo pramonė suprantama kaip dvejopos paskirties technologijas ir (ar) produktus kuriantis, gaminantis, komercializuojantis ar eksportuojantis sektorius. Pažangos priemonių veiklos ir projektai, prisidedantys prie gynybos ir saugumo pramonės plėtros, identifikuoti remiantis Lietuvos Respublikos gynybos ir saugumo pramonės plėtros 2023–2027 m. gairėse nustatytais prioritetiniais plėtros sritimis.

Vertinime derinti kokybiniai ir kiekybiniai analizės metodai. Atlikta strateginių dokumentų, teisės aktų, ankstesnių tyrimų ir vertinimų analizė, pusiau struktūruoti interviu, fokusuota grupinė diskusija su ekosistemos dalyviais bei gynybos ir saugumo pramonės įmonių apklausa. Vertinimo metu taip pat analizuoti daugiau kaip 1,5 tūkst. ES fondų, VB ir EGADP lėšomis finansuojamų projektų duomenys. Veiklų tinkamumas vertintas taikant intervencijų logikos ir prisidėjimo analizę, rezultatyvumas – stebėsenos rodiklių analizę, o efektyvumas – projektų sąnaudų efektyvumo analizę. Remiantis surinktais duomenimis ir vertinimo metu gautomis išvalgomis, suformuluotos rekomendacijos ir strateginiai siūlymai tolesnei Lietuvos gynybos ir saugumo pramonės plėtrai.

PAGRINDINIAI VERTINIMO REZULTATAI

2021–2027 M. LAIKOTARPIU FINANSUOTI DVEJOPOS PASKIRTIES PROJEKTAI

2025 m. pabaigos duomenimis, pagal vertintas PžP **finansuoti 72 projektai, susiję su dvejopos paskirties technologijų ar produktų kūrimu, gamyba, komercializavimu ir (arba) eksporto skatinimu**. Pagal IP šiems projektams skirtas finansavimas siekia 63,81 mln. Eur, iš kurių 36,47 mln. Eur sudaro ES fondų lėšos, o 26,01 mln. Eur – VB lėšos.

Didžiausia dalis finansuotų dvejopos paskirties projektų yra orientuoti į produktų ar technologijų kūrimą ir komercializavimą (37,5 proc.) arba tik į produktų ir technologijų kūrimą (29,2 proc.). Kiek mažesnė dalis projektų susiję su komercializavimu ir eksporto skatinimu (20,8 proc.) arba tik eksporto skatinimu (18,1 proc.). Mažiausiai projektų iki šiol finansuota produktų gamybos srityje – tik 2 projektai. Vis dėlto, tikėtina, kad 2026–2027 m. tokių projektų reikšmingai padaugės, nes pagal IP 10 prioritetą skirta 46,58 mln. Eur STEP technologijoms gynybos ir saugumo srityje skatinti.²

Daugiau nei trečdalis (34,7 proc.) identifikuotų dvejopos paskirties projektų yra susiję su lazerių ir optikos technologijomis³, maždaug kas septintas projektas (13,9 proc.) yra susijęs su išmaniosiomis ryšių valdymo, topografavimo, palydovinėmis ar vietovės nustatymo sistemomis, kas aštuntas (12,5 proc.) – su

² IP 10.1 konkrečiau uždavinio veikla „Skatinti įmonių STEP technologijų gynybos ir saugumo srityje, įskaitant specialiųjų elementų ir specialiųjų mašinų, naudojamų galutiniams produktams gaminti, kūrimą arba gamybą“.

³ Čia ir toliau sritys išskirtos pagal Lietuvos Respublikos gynybos ir saugumo pramonės plėtros 2023–2027 m. gairėse, patvirtintose LR ekonomikos ir inovacijų, krašto apsaugos, užsienio reikalų ir vidaus reikalų ministrų 2023 m. gegužės 31 d. įsakymais Nr. 4-299/V-447/V-171/1V-331, nustatytas prioritetines sritis.

kibernetinio saugumo produktais ir procesais arba išmaniosiomis stebėjimo sistemomis bei davikliais, o 11,1 proc. projektų – su bepiločių orlaivių ir kitų nepilotuojamų transporto priemonių sprendimais. Be to, 5 projektai skirti nacionaliniams stendams tarptautinėse gynybos ir saugumo pramonės parodose finansuoti, 2 projektai – „Baltic Miltech Summit“ renginiams.

PŽP VEIKLŲ INDĖLIS SIEKIANT GYNYBOS IR SAUGUMO PRAMONĖS PLĖTROS TIKSLŲ

Dalis PŽP veiklų, pagal kurias, siekiant pirmiausia bendrosios ekonomikos transformacijos ir Lietuvos tarptautinio konkurencingumo didinimo, investuojama į įmonių skaitmenizavimą, inovatyvių skaitmeninių sprendimų kūrimą, mokslinių tyrimų, eksperimentinės plėtros ir inovacijų (*toliau – MTEPI*) veiklas, tarptautiškumą, darbo vietų kūrimą bei eksporto plėtrą, prisidės ir prie gynybos ir saugumo pramonės plėtros tikslų įgyvendinimo bei pagrindinių ekosistemos iššūkių sprendimo.

Finansuojamos veiklos orientuotos į aukštos pridėtinės vertės inovacijų kūrimą, startuolių ir labai mažų, mažųjų ir vidutinių įmonių (*toliau – MVĮ*) plėtrą, STEP technologijų vystymą, tarptautinį bendradarbiavimą ir eksporto plėtrą bei Lietuvos įmonių integraciją į ES ir NATO gynybos ir saugumo pramonės vertės grandines. Didžiausias finansavimas numatytas inovatyvių technologijų ir produktų kūrimui, MTEPI veikloms ir startuolių ekosistemai stiprinti, kuriant prielaidas ilgalaikiam inovacijų potencialo augimui, taip pat ir dvejopos paskirties sprendimus kuriančiose, gaminančiose arba eksportuojančiose įmonėse. Reikšmingą potencialą gerinant galimybes Lietuvos įmonėms pritraukti investicijas ir plėsti tarptautines partnerystes dvejopos bei gynybos paskirties srityse turi STEP technologijų bei dalyvavimo NATO DIANA ir NATO IF skatinimo veiklos.

Taigi, **identifikuotomis veiklomis bent iš dalies prisidedama prie beveik visų pagrindinių gynybos ir saugumo pramonės plėtros tikslų:** lietuviškos kilmės prekių eksporto didinimo, įmonių integracijos į tarptautines gynybos ir saugumo pramonės pridėtinės vertės grandines, tarpsektorinio bendradarbiavimo skatinimo bei inovatyvių ir konkurencingų dvejopos paskirties produktų ir technologijų kūrimo. PŽP veiklomis **taip pat bent iš dalies sprendžiami svarbūs ekosistemos plėtrą ribojantys iššūkiai**, kaip nepakankamos investicijos į MTEPI skatinimą, institucinės pagalbos įmonėms trūkumas, nepakankamas įmonių tarptautiškumas, tarpsektorinio bendradarbiavimo trūkumas bei nepakankamos aukštos pridėtinės vertės dvejopos paskirties produktų eksporto apimtys.

Vis dėlto, **dalis aktualių intervencijų sričių sulaukia mažiau investicijų.** Santykinai mažesnis finansavimas suplanuotas dvejopos paskirties produktų eksportui skatinti, trūksta ilgalaikių ir kompleksinių tarptautiškumo skatinimo priemonių, o dalis įgyvendinamų finansinių priemonių šiuo metu nesulaukia pakankamo tinkamų pareiškėjų aktyvumo. Taip pat išlieka poreikis stiprinti paramą ankstyvųjų technologinio parengtumo lygių (*toliau – TPL*) (1–6) veikloms, prototipų įsigijimams ir testavimo infrastruktūros plėtrai, dvejopos paskirties produktų licencijavimui bei rizikos kapitalo prieinamumui didinti.

Svarbu pažymėti, kad suplanuotos PŽP intervencijos neapima visų gynybos ir saugumo pramonės ekosistemos iššūkių. Tolesniam sektoriaus vystymui svarbus aktyvesnis Lietuvos kariuomenės ir Krašto apsaugos ministerijos įsitraukimas į inovacijų kūrimą, aiškesnis ilgalaikių poreikių planavimas, stipresnis grįžtamasis ryšys pramonei, efektyvesnė tarpinstitucinė koordinacija bei nuoseklesnis strateginis gynybos ir saugumo pramonės planavimas.

Bendrai vertinama, kad pasirinktos PŽP veiklų kryptys ir didžioji dalis joms skirtų lėšų yra tinkamos nustatytiems tikslams pasiekti, tačiau didesniai poveikiui ateityje reikalingas nuoseklesnis balansas tarp intervencijų į inovacijų kūrimą, gamybos pajėgumų plėtrą, eksporto skatinimą ir praktinį inovacijų diegimą bei didesnę orientaciją į gynybos ir saugumo pramonės ekosistemą.

ANALIZUOTŲ PŽP VEIKLŲ REZULTATYVUMAS IR EFEKTYVUMAS

Didžioji dalis gynybos ir saugumo pramonės plėtrą skatinančių PŽP veiklų iki investavimo laikotarpio pabaigos turėtų pasiekti vidutinį arba aukštą rezultatyvumo lygį. Nors vertinimo metu suplanuoti tikslai buvo pilnai pasiekti tik pagal dvi veiklas, beveik pusės veiklų (10 iš 22) atveju nustatyta didelė tikimybė ateityje pasiekti numatytus rezultatus. Tai daugiausia lemia aukštos siektinos stebėsenos rodiklių reikšmės, numatytos esamose projektų sutartyse, bei planuojami papildomi konkursai. Gana aukšta stebėsenos rodiklių reikšmių pasiekimo tikimybė nustatyta ir pagal veiklas, kuriomis finansuojamas finansinių priemonių įgyvendinimas. Ilgesnis finansinių priemonių įgyvendinimo terminas (iki 2029 m.) sudaro sąlygas pasiekti numatytus rodiklius, darant prielaidą, kad atsiras pakankamas skaičius aktualių pareiškėjų (siekiant didinti finansinių priemonių patrauklumą verslui, aktyviai siūlomi finansinių priemonių tobulinimai ir papildomos palengvinimo priemonės).

Tik vienos analizuotos veiklos, skirtos skatinti inovacijas viešajame sektoriuje (ikiprekybinius pirkimus), atveju nustatyta žema tikimybė pasiekti suplanuotas stebėsenos rodiklių reikšmes. Žemą rezultatyvumą daugiausia lemia menkas pareiškėjų susidomėjimas ir dalyvavimas skelbiamuose konkursuose.

Vis dėlto, svarbu pabrėžti, kad didžioji dalis projektų, finansuojamų pagal analizuotas PŽP veiklas, vis dar yra įgyvendinami, o pagal reikšmingą dalį veiklų 2026 m. bus skelbiami nauji konkursai. Maždaug trečdalis PŽP veiklų (8 iš 23) rezultatyvumo vertinimas šiuo metu negalėjo būti atliktas, nes kvietimai teikti projektų įgyvendinimo planus dar nepaskelbti arba nepasibaigę. Atsižvelgiant į tai, **ateityje tikslinga pakartotinai įvertinti faktinį šių veiklų rezultatų pasiekimo lygį.**

Pagal visas vertintas IP lėšomis finansuotas PŽP veiklas iki 2025 m. pabaigos buvo atrinkti 689 projektai. Tik 4,8 proc. visų IP lėšomis finansuotų projektų sutarčių buvo nutrauktos, o dar 2,3 proc. projektų sutarčių nebuvo sudarytos. Santykinai didžiausia nutrauktų sutarčių dalis nustatyta konkurso „InoConnect“ (02-017-K) atveju – nutraukta 23,1 proc. sutarčių. Tačiau tai daugiausia lėmė projektus įgyvendinančių įmonių bankrotai bei projektų vykdytojų sprendimai prioritetą teikti kitiems projektams. Kituose konkursuose nutrauktų sutarčių dalis neviršijo 7,4 proc. visų atrinktų projektų.

Atlikus projektų sąnaudų efektyvumo analizę, nustatyta, kad **dvejopos paskirties projektai vidutiniškai pasižymi kiek mažesniu sąnaudų efektyvumu nei ne dvejopos paskirties projektai, tačiau šis skirtumas nėra reikšmingas** ir jį iš dalies lemia mažesnė dvejopos paskirties projektų imtis bei didesnė projektų rezultatų įvairovė.

Svarbu pažymėti, kad **nebuvo nustatyta reikšmingų sisteminio neefektyvumo požymių** – skirtinguose projektuose investuojamos lėšos iš esmės yra proporcingos siekiamiems rezultatams. Nors dalies projektų atveju nustatyti reikšmingi nuokrypiai nuo bendro konkretaus kvietimo projektų efektyvumo vidurkio, juos daugiausia lemia specifinis projektų pobūdis. Pavyzdžiui, kai kurių projektų metu kuriami produktai negali būti gaminami masiškai, nes yra individualiai pritaikomi konkreitiems klientams, arba kuriamiems produktams taikomi specifiniai reikalavimai, ypač medicinos srityje. Dalies projektų vykdytojai dėl kuriamų produktų analogų trūkumo rinkoje ar kitų neapibrėžtumų taip pat taikė itin konservatyvias pajamų generavimo ir rezultatų pasiekimo prognozes, kurios lėmė santykinai mažesnį projektų efektyvumo įvertį. Tikėtina, kad tokiais atvejais faktinis projektų efektyvumas ateityje bus didesnis nei nustatyta atliktos analizės metu. Bendras ES fondų investicijų panaudojimo efektyvumas turi potencialo didėti ir dėl to, kad dalies finansinių priemonių lėšos yra perskirstomos didesnės paklausos priemonėms.

Atkreiptinas dėmesys, kad vertinimo atlikimo metu didžioji dalis projektų dar nebuvo baigti įgyvendinti, todėl sąnaudų efektyvumas vertintas remiantis projektų sutartyse numatytais siektinomis rodiklių reikšmėmis ir tinkamų finansuoti išlaidų sumomis. Atsižvelgiant į tai, **ateityje tikslinga pakartotinai įvertinti faktinį projektų sąnaudų efektyvumą.**

LIETUVOS ĮMONIŲ DALYVAVIMAS TARPTAUTINĖSE PROGRAMOSE IR PRIEMONĖSE

2021–2027 m. investavimo laikotarpiu iš viso 49 Lietuvos įmonės dalyvavo EK tiesiogiai valdomose programose, NATO DIANA akceleravimo programoje bei UAB „ILTE“ administruojamo Gynybos investicijų fondo „MILInvest“ finansinės priemonės veiklose. 2025 m. pabaigos duomenimis, didžiausias unikalių įmonių skaičius (24 įmonės)⁴ dalyvavo „MILInvest“ preakceleravimo bei akceleravimo veiklose ir (arba) sulaukė rizikos kapitalo investicijų. Tuo pačiu laikotarpiu EGF projektuose dalyvavo 10 Lietuvos įmonių, kurių vykdomoms veikloms skirta 8,84 mln. Eur. „Europos Horizonto“ programoje dalyvavo bent 13 Lietuvos įmonių, kuriančių dvejetaines paskirties produktus ar technologijas, – tai sudaro 14 proc. visų programoje dalyvavusių Lietuvos įmonių. NATO DIANA akceleravimo programoje dalyvavo 2 Lietuvos įmonės, tačiau tik pirmaisiais programos įgyvendinimo metais (2023 m.).

Nors analizuojamu laikotarpiu Lietuvos įmonių aktyvumas dalyvaujant tarptautinėse programose ir priemonėse buvo santykinai ribotas, jose daugiausia dalyvavo aukštos pridėtinės vertės technologinius produktus kuriančios įmonės. Vertinant visas programas ir priemones bendrai, iki 2025 m. pabaigos **aktyviausiai dalyvavo Lietuvos įmonės, vystančios lazerių ir optikos technologijas, bepiločių orlaivių (dronų) sprendimus bei programinę įrangą, įskaitant dirbtinio intelekto technologijas.**

PAGRINDINĖS VERTINIMO IŠVADOS

Nors tik nedidelė dalis PŽP veiklų tiesiogiai orientuota į gynybos ir saugumo pramonės plėtrą, reikšminga dalis įgyvendinamų veiklų prisideda prie šio sektoriaus augimo, o jų tęstinumas ir kryptingasis orientavimas į gynybos ir saugumo pramonės poreikius galėtų sudaryti prielaidas spartesnei sektoriaus plėtrai 2028–2034 m. investavimo laikotarpiu.

Nors iki 2025 m. pabaigos finansuotas palyginti nedidelis skaičius dvejetaines paskirties projektų, o išskirtinai **prie gynybos ir saugumo pramonės plėtros prisideda tik dvi PŽP veiklos**⁵ (iš 51), **reikšminga dalis kitų priemonių veiklų (poveiklių) sudaro prielaidas šio sektoriaus plėtrai.** Planuojamos ar jau įgyvendinamos dotacijų bei finansinės priemonės sudaro galimybes finansuoti ir dvejetaines paskirties produktus (technologijas) kuriančias, gaminančias ar eksportuojančias įmones. PŽP veikloms ir poveiklėms, kurios planavimo požiūriu prisideda arba galėtų bent iš dalies prisidėti prie gynybos ir saugumo pramonės plėtros skatinimo, iš viso numatyta 1,08 mlrd. Eur finansavimo. Iš šios sumos 1,04 mlrd. Eur suplanuota pagal IP (iš jų 610,25 mln. Eur sudaro ES fondų lėšos, 397,83 mln. Eur – privačios lėšos, 31,82 mln. Eur – VB lėšos), o 40,43 mln. Eur – iš EGADP.

Beveik visos šiame vertinime analizuotos PŽP veiklos, kurios prisideda arba galėtų bent iš dalies prisidėti prie gynybos ir saugumo pramonės plėtros skatinimo, išlieka aktualios ir būsimuoju 2028–2034 m. investavimo laikotarpiu. Tai lemia jų sąsajos su bent viena iš trijų ES konkurencingumo kelrodėje numatytų būtinųjų veiksmų kryptių. Didžioji dalis 2021–2027 m. investavimo laikotarpiu įgyvendinamų veiklų prisideda prie strateginių sektorių plėtros ES vidaus rinkoje, nes jomis remiamas aukštos pridėtinės vertės sektorių, įskaitant gynybos ir saugumo pramonę, augimas. Šios veiklos orientuotos į pramonės skaitmeninimą, eksporto plėtrą, STEP technologijų kūrimą ir gamybą, taip pat dirbtinio intelekto bei kitų pažangių technologijų sprendimų vystymą. Reikšminga dalis veiklų taip pat nukreipta į įmones, veikiančias pagal Sumaniosios specializacijos koncepcijos prioritėtines tematines kryptis, arba į šias kryptis atitinkančių sprendimų kūrimą. Dalis šių tematikų tiesiogiai siejasi su ES strateginiais sektoriais. Be to, didžioji dalis analizuotų PŽP veiklų prisideda prie ES konkurencingumo kelrodėje numatytos technologijų plėtros ir startuolių augimo krypties, nes padeda užtikrinti investicijų ir

⁴ Iš jų 21 – Lietuvoje registruota įmonė.

⁵ Veiklos „Skatinti įmonių STEP technologijų gynybos ir saugumo srityje, įskaitant specialiųjų elementų ir specialiųjų mašinų, naudojamų galutiniais produktams gaminti, kūrimą arba gamybą“ ir „Dalyvavimas NATO inovacinėse veiklose“.

kitų paramos formų prieinamumą startuoliams bei investuoja į aukštos pridėtinės vertės technologijų ir produktų kūrimą, vystymą, gamybą ir eksporto plėtrą.

Beveik visos esamos PŽP veiklos taip pat atitinka planuojamo Europos konkurencingumo fondo investicines kryptis. Pramonės skaitmeninimą ir pažangių technologijų sprendimų kūrimą skatinančios veiklos tiesiogiai prisideda prie fondo „Skaitmeninės lyderystės“ prioriteto. Planuojamas Europos konkurencingumo fondo investicines sritis taip pat atitinka parama startuolių vystymui ir akceleravimui, moksliniams tyrimams ir eksperimentinei plėtrai, inovacijų pasiūlos didinimui, aukštos pridėtinės vertės produktų sertifikavimui bei produkcijos ar įmonių pristatymui užsienyje. Investicijos į STEP technologijų kūrimą ir gamybą tiesiogiai siejasi su visais Europos konkurencingumo fondo prioritetais, o tvarių investicijų pritraukimo veiklos Vidurio ir Vakarų Lietuvos regione – su išskirta „Švariosios pertvarkos ir pramonės dekarbonizacijos“ sritimi.

Be to, pastaruoju metu ryškėjanti ES strateginė orientacija į rytinius ES regionus, besiribojančius su Rusija, Baltarusija ir Ukraina, leidžia tikėtis, kad būsimoju investavimo laikotarpiu gali susidaryti palankesnės sąlygos finansuoti veiklas, nukreiptas į nacionalinės gynybos ir saugumo pramonės plėtrą.

Vertinimo metu nustatyta, kad PŽP veiklos pasižymi aukštu suderinamumu su EK tiesiogiai valdomomis „Europos horizonto“ ir EGF programomis, NATO DIANA, NATO IF ir UAB „ILTE“ administruojamo Gynybos investicijų fondo priemonėmis. Daugeliu atvejų šios veiklos viena kita papildo ir nėra dubliuojamos.

PŽP veiklos apima platesnį intervencijų spektrą skirtingose inovacijų vystymo stadijose ir dažniausiai yra geriau pritaikytos Lietuvos startuolių bei jaunų MVĮ poreikiams. Tuo tarpu EK ir NATO programos dažniau orientuotos į tarptautinius konsorciumus, didelės apimties ilgalaikius projektus arba pažangiausių giliųjų technologijų vystymą, todėl praktikoje yra prieinamos siauresniam Lietuvos įmonių ratui. PŽP veiklos ir jų finansavimo formos ne tik papildo tarptautines programas, bet ir padeda užpildyti finansavimo spragas skirtinguose inovacijų vystymo etapuose. Didžiausias intervencijų papildomumas nustatytas priešankstyvoje ir ankstyvojoje inovacijų vystymo stadijose, kur PŽP finansuojamos dotacijos, paskolos, akceleravimo veiklos ir rizikos kapitalo investicijos sudaro palankesnes sąlygas kurtis bei augti Lietuvos startuoliams ir MVĮ. NATO DIANA, NATO IF, EGF bei „Europos Horizonto“ programa dažniausiai orientuotos į didesnės technologinės brandos, tarptautinio konkurencingumo ir partnerystės pajėgumų reikalaujančias veiklas.

Nustatyta, kad skirtingos finansavimo formos (dotacijos ir įvairios finansinės priemonės) daugeliu atvejų yra tarpusavyje suderintos ir orientuotos į skirtingus įmonių poreikius bei inovacijų vystymo etapus. Vis dėlto, **plėtros stadijoje išlieka paskolų priemonių, skirtų brandesnių gynybos ir dvejopos paskirties įmonių gamybos pajėgumų plėtrai, trūkumas.** Taip pat nustatytas **nepakankamas priemonių prieinamumas daliai jaunų ar specifinėse srityse veikiančių įmonių**, kurios dėl riboto kapitalo ar veiklos retrospektyvos stokos negali pasinaudoti aktualiomis finansinėmis priemonėmis. Esamos veiklos taip pat nėra pakankamai orientuotos į esamų pramonės pajėgumų pritaikymą gynybos ir saugumo pramonės plėtrai.

Nors tarptautinės programos ir priemonės yra svarbūs instrumentai siekiant Lietuvos gynybos ir saugumo pramonės plėtros, jos daugeliu atvejų negali atstoti nacionalinių intervencijų. Pagal PŽP finansuojamos eksporto skatinimo, sertifikavimo, gamybos plėtros ir tarptautiškumo veiklos daugeliu atvejų neturi tiesioginių alternatyvų NATO ar EK programose. Siekiant tolesnio gynybos ir saugumo pramonės plėtros skatinimo, ekosistemos dalyviai taip pat identifikavo papildomą poreikį veikloms, orientuotoms į ankstyvuosius (1–5) ir vėlesnius (6–9) TPL, taip pat didesnę dėmesį skirti praktiniam prototipų testavimui ir gamybos masto didinimui.

Gynybos ir saugumo pramonės įmonių apklausos rezultatai ir papildomų interviu su įmonių, verslo asociacijų bei viešojo sektoriaus atstovais metu surinktos išvalgos rodo, kad **aktyvesniam sektoriaus**

įmonių dalyvavimui tarptautinėse programose pirmiausia reikalingi struktūriniai ekosistemos pokyčiai.

Lietuvos įmonių įsitraukimas į tarptautinius MTEPI projektus iki šiol buvo ribotas, nes šalies gynybos ir saugumo pramonės ekosistema tebėra palyginti maža ir tik neseniai pradėjusi augti – reikšminga dalis inovatyvių verslų vis dar yra ankstyvoje raidos stadijoje. EK tiesiogiai valdomos programos, tokios kaip EGF ar „Europos Horizontas“, pasižymi palyginti didele konkurencija ES mastu, ilga projektų įgyvendinimo trukme, ilgu laikotarpiu nuo tyrimų pradžios iki komercinės grąžos generavimo bei sudėtingais konsorciūmų reikalavimais. Šie veiksniai ypač apsunkina naujų ir ankstyvos stadijos gynybos ir saugumo pramonės įmonių įsitraukimą į tarptautines programas. Didesnes galimybes dalyvauti tokiuose projektuose turi įsitvirtinusios įmonės, turinčios stabilią apyvartą ir pakankamai žmogiškųjų išteklių.

Tikėtina, kad vidutiniu laikotarpiu daugės sėkmingai besiplečiančių gynybos ir saugumo pramonės įmonių, kurios formuos stipresnę nacionalinės ekosistemos branduolį. Tokios įmonės turėtų didesnius pajėgumus ir motyvaciją aktyviau įsitraukti į tarptautinius MTEPI projektus. Šios transformacijos požymiai jau yra matomi – vis daugiau Lietuvos įmonių įsitraukia į EGF veiklas.

Aktyvesnę Lietuvos įmonių dalyvavimą tarptautinėse programose labiausiai paskatintų parama užmezgant partnerystes su didžiosiomis Europos gynybos pramonės įmonėmis ir konsorciumais. Valstybės institucijų ir verslo asociacijų bendradarbiavimas atstovaujant Lietuvos įmonėms bei proaktyviai remiant jų įsitraukimą į tarptautinius konsorciumus galėtų reikšmingai prisidėti prie Lietuvos įmonių dalyvavimo tarptautiniuose projektuose didinimo, ekosistemos tarptautiškumo stiprinimo ir eksporto apimčių augimo. **Siekiant skatinti įmonių tarptautiškumą, taip pat svarbu spręsti kitus šiame ir kituose vertinimuose bei studijose identifikuotus iššūkius.** Tarp jų – nepakankama Krašto apsaugos ministerijos vykdomų bandomųjų serijų įsigijimų apimtis, ribotas Lietuvos kariuomenės įsitraukimas į inovacijų kūrimą bei poreikis peržiūrėti perdavimo ir eksporto licencijavimo sistemą. Taip pat aktualu toliau įgyvendinti 2021–2027 m. investavimo laikotarpiu finansuojamas ir ekosistemos dalyvių teigiamai vertinamas iniciatyvas (pavyzdžiui, nacionalinių stendų finansavimas tarptautinėse gynybos ir saugumo pramonės parodose bei tikslinių verslo misijų organizavimas).

PAGRINDINĖS VERTINIMO REKOMENDACIJOS

Remiantis vertinimo rezultatais, išvadamis ir gynybos bei saugumo pramonės ekosistemos dalyvių įžvalgomis, **suformuotas rekomendacijų ir strateginių siūlymų rinkinys, skirtas užtikrinti tolesnę stiprios ir inovatyvios Lietuvos gynybos ir saugumo pramonės plėtrą.** Rekomendacijos orientuotos į 2028–2034 m. investavimo laikotarpį ir struktūruotos pagal šešis siūlomus nacionalinio strateginio planavimo lygmens uždavinius.

Pirmuoju uždaviniu rekomenduojama **didinti investicijas į gynybos ir saugumo srities MTEPI bei stiprinti tarpsektorinį bendradarbiavimą.** Remiantis 2021–2027 m. investavimo laikotarpio įgyvendintų veiklų patirtimi, rekomenduojama užtikrinti tęstinę **paramą aukštos pridėtinės vertės produktų kūrimui, komercializavimui, gamybai ir eksportui,** būsimuoju investavimo laikotarpiu formuojant stipresnę orientaciją į dvejetainę ir gynybos paskirties produktus. Taip pat aktualu plėtoti veiklas, sudarančias sąlygas Lietuvos įmonėms aktyviau **dalyvauti NATO, ES ir kitose tarptautinėse technologijų vystymo programose.** Siekiant stiprinti gynybos ir saugumo pramonės ekosistemą bei formuoti pagrindą inovacijų pasiūlai, rekomenduojama **daugiau dėmesio skirti ankstyvosios stadijos (1–5 TPL) gynybos ir dvejetainę paskirties technologijų vystymui** bei užtikrinti aiškias sėkmingų projektų tęstinumo galimybes vėlesniuose technologinės brandos etapuose.

Antruoju uždaviniu siūloma **didinti vietinės gynybos ir saugumo pramonės inovatyvių produktų ir paslaugų paklausą.** Rekomenduojama užtikrinti planuojamų IP 11 prioriteto veiklų, skirtų **prototipų testavimui, bandomųjų partijų įsigijimui** ir privačios **bandymų infrastruktūros vystymui,** tęstinumą ir

plėtrą. Taip pat siūloma sukurti nuolatinį **valstybės užsakymų mechanizmą** gynybos technologijoms vystyti, aktyviau taikyti **inovatyviuosius viešuosius pirkimus** bei stiprinti Lietuvos **kariuomenės įsitraukimą** į technologijų kūrimo, testavimo ir tobulinimo procesus. Didesnis kariuomenės ir pramonės bendradarbiavimas sudarytų sąlygas greičiau identifikuoti aktualius poreikius ir skatintų inovacijų diegimą praktikoje.

Trečiuoju uždaviniu rekomenduojama **stiprinti nacionalinius gynybos ir saugumo pramonės pajėgumus**. Vertinimo metu nustatytas finansavimo trūkumas įmonių plėtros (angl. *scale-up*) stadijoje, todėl siūloma plėsti **rizikos kapitalo** investicijų galimybes, papildant esamas arba kuriant naujas finansines priemones. Taip pat rekomenduojama išplėsti **paskolų instrumentus**, skirtus dvejopos ir gynybos paskirties produkciją gaminančių įmonių gamybos pajėgumų plėtrai, įskaitant investicijas į infrastruktūrą, įrangą bei rezervinius gamybos pajėgumus. Papildomai siūloma skatinti bendras **Lietuvos ir Ukrainos gynybos pramonės iniciatyvas** bei technologinį bendradarbiavimą.

Ketvirtuoju uždaviniu rekomenduojama **stiprinti Lietuvos įmonių integraciją į ES ir NATO gynybos bei saugumo pramonės vertės grandines**. Siūloma tęsti ir plėsti **nacionalinių stendų** finansavimą tarptautinėse parodose, **verslo misijų** organizavimą ir kitus tarptautiškumo skatinimo instrumentus. Taip pat rekomenduojama sukurti **proaktyvią paramos sistemą**, skirtą Lietuvos **įmonių partnerysčių su tarptautiniais konsorciumais** ir didžiosiomis Europos gynybos pramonės įmonėmis kūrimui, siekiant aktyvesnio dalyvavimo Europos konkurencingumo fondo projektuose ir tarptautiniuose gynybos pramonės konsorciumuose. Siekiant mažinti administracines kliūtis, siūloma peržiūrėti gynybos produktų **perdavimo** ir eksporto licencijavimo **sistemą** bei sudaryti palankesnes sąlygas dalyvauti tarptautiniuose gynybos pramonės projektuose.

Penktuoju uždaviniu siūloma **užtikrinti nuoseklesnį gynybos ir saugumo pramonės strateginį planavimą**. Rekomenduojama stiprinti **Gynybos ir saugumo pramonės tarybos** veiklą, parengti **ilgalaikes** gynybos ir saugumo pramonės **plėtros gaires** bei užtikrinti sistemingesnį gynybos ir saugumo pramonės politikos koordinavimą. Taip pat siūloma įvertinti galimybes **Sumaniosios specializacijos koncepcijoje** aiškiau išskirti **gynybos ir kosmoso technologijų tematikas** bei sukurti **stebėsenos sistemą**, leidžiančią įvertinti lietuviškos kilmės gynybos ir saugumo produktų naudojimą Lietuvos kariuomenėje.

Galiausiai, šeštuoju uždaviniu rekomenduojama toliau **plėtoti gynybos ir saugumo pramonės infrastruktūrą bei viešąsias paslaugas**. Siūloma užtikrinti ilgalaikį „**Miltech Sandbox**“ platformos **finansavimą ir plėtrą**, sudarant įmonėms geresnes galimybes naudotis specializuota infrastruktūra, ekspertinėmis kompetencijomis ir testavimo paslaugomis. Taip pat rekomenduojama kompensuoti dalį įmonių išlaidų, susijusių su **produktų sertifikavimu** užsienio įstaigose ir pasirengimu patekti į tarptautines rinkas, bei sudaryti lankstesnes sąlygas **naujų partnerių** įsitraukimui į platformos ekosistemą.

Atsižvelgiant į vertinimo rezultatus, taip pat teikiamos **specifinės rekomendacijos 2021–2027 m. ES fondų investavimo laikotarpiui**. Šios rekomendacijos apima tolesnio EGF projektų, atrinktų 2024–2027 m. laikotarpiu, kofinansavimo užtikrinimą, palaikymo laiškų suteikimą perspektyviems, tačiau į nacionalinius prioritetus nepatenkantiems EGF projektams, atitinkantiems Lietuvos kariuomenės poreikius, bei pakartotinį analizuotų PŽP veiklų rezultatyvumo ir efektyvumo įvertinimą.

Įgyvendinus siūlomas rekomendacijas būtų sudarytos prielaidos spartesnei Lietuvos gynybos ir saugumo pramonės plėtrai, inovatyvių dvejopos ir gynybos paskirties produktų (technologijų) kūrimui bei aktyvesnei įmonių integracijai į tarptautines vertės grandines. Siūlomi sprendimai taip pat padėtų užtikrinti, kad gynybos ir saugumo pramonė taptų reikšminga Lietuvos aukštos pridėtinės vertės ekonomikos dalimi ir reikšmingiau prisidėtų prie nacionalinio saugumo stiprinimo bei aktualių saugumo iššūkių sprendimo.